

ZİYA PAŞA'NIN RÜYASI

Dün Cuma günü sabahleyin, aldığım gazeteleri ve mektupları okudum. Bunlarda, Doğu'daki durumlarla ilgili birçok üzücü haber gördüm. Canım pek sıkıldı. İçimi bir endişe de kapladı. Belki eğlenirim diyerek, yemekten sonra kalktım. Kendi kendime düşünerek, **"Hamş-Fort"** bahçesine girdim. Ve suyun kenarına konulmuş kanepelerden birine oturdum. Elimi şakağıma dayayıp, bazen suya ve bazen de her zaman bahar yeşilliği olan çimenliğe, ibret ve hayret gözü ile bakarak ve zihnimde vatanın uğradığı sıkıntı dolu durumları tasavvur eden düşüncelere daldım. Herşeyden önce kendi başımdan geçen olaylar hayretle gözümün önüne geldi.

Bir zamanlar, hükümet'de bulunarak gördüğüm acayip ve yedi sekiz sene de Padişahın Özel Kalem Dairesi'nde çalışarak şahit olduğum garip şeyler, bir bir hatırımdan geçmeye başladı. Sonra, ne tuhaf sebeple Saray'dan çıkışım ve ne münasebetle kimi zaman Zabtiye Müsteşarı ve kimi zaman da Atina Sefiri olduktan sonra Beylerbeyi rütbesi ve Paşalık ünvânı ile Kıbrıs'a gidişim ve orada altı yedi ay, çeşitli belâlara uğrayıp, sonradan Padişah'ın emriyle, Yüksek Meclis'e ve sonra paşalık, beylik ile değiştirilerek beylikçiliğe memur oluşum ve altı yedi ay geçince ne büyük önemler, gösterişler, emirler ve ümidlerle Bosna tarafını denetlemeye gönderilip, bir buçuk ay geçer geçmez ne tuhaf sebeple işten ayrılmaya ve geri dönmeye mecbur ve onun üzerine tekrar Yüksek Meclis'e, bir müddet sonra da Adalet Bakanlığına memur oluşum ve üç ay geçince, oradan da Amasya Mutasarrıflığına (Amasya Sancağı'nın basma) tâyin edilerek, hasta ve güçsüz olduğum hâlde, o kadar sıkıntı ipinde memuriyet yerime gitmek için nasıl zorlandığım ve orada sekiz ay hasta yatağımda yattığım ve iki sene kadar, verilen vazifeyi yerine getirmek için elimden geldiği kadar çalışıp çabaladığım hâlde, ne acayip asılsız sözlerle, iftiralarla vazifemden almışım ve Samsun'a mutasarrıf oluşum ve suçlamaların araştırılması için Amasya'ya özel memur, müfettiş gönderilerek soruşturma sonunda iftiracıların umduklarını elde edememeleri üzerine yine Padişah'ın emri ile Yüksek Meclis'e memur oluşum ve sonradan Kıbrıs Mutasarrıflığı yüksek makamına tayin olunarak kalkıp oraya gidecek iken Avrupa'ya gelişim ve o zamandan beri iki buçuk sene içinde burada ortaya çıkan bazı özel durumlar ile şimdi Londra'da **"Hamş-Fort"** bölgesinde tek ve yalnız bulunuşum, birer birer aklımdan geçti. Bir zamanlar dolaştığım memleketlerde ve memuriyetlerde gördüğüm durumlar ve o zamandan beri Osmanlı Devleti'nin uğradığı değişiklikler, bölük bölük ansızın hatırıma geldiği sırada, nihayet İstanbul'un şimdiki hâli gözümün önüne geldi. Kendi kendime dedim ki:

Yarabbi bu nasıl bir durumdur?

Bu Osmanlı Devleti'nin ne suçu var ki bu sıkıntılara, belâlara uğrar; bu millet hangi suçun sahibidir ki, bu eziyetlere, felâketlere uğramıştır?

Bu Padişah, hangi sebebe bağlı olarak düşüncesini ve ahlâkını değiştirdi?

Sultan Abdülaziz Han, tahta çıktığı sırada, devletine ve milletine karşı çalışkan, hamiyetli, dirayetli, otoriter bir padişah idi. Bütün dünya kendisine dost, yenilikçi ve imdada koşan, Allah'ın yardımına mazhar olmuş, ulaşmış bir kimse gözüyle bakıp, taparcasına bağlanırdı. Şimdi neden bu düşünceler değişti?

Yârabbi, bütün bunların sırrı ve hikmeti nedir?

Ah, Padişah'ı görsem ve kendine gizli tutulan birçok durumları bütün gerçekliği ile kendisine söylesem ve bunun ile hem velinimetime; Padişahım'a ve hem de devletime, milletime elimden gelen hizmeti yerine getirmiş olsam! İşte ben bu hayâller ile uğraşırken gözümün Önünde duran küçük dere yavaş yavaş genişleyip, büyüyerek bir başka şekle girmeye, değişmeye ve suyun iki tarafında muntazam dikilmiş olan yüksek ağaçlar da heybetini değiştirerek, yalı ve bahçe şekline girmeye başladılar. Ben, bu gariplikler gösteren değişikliği seyrederek, acaba burası neresi olacak derken, Boğaziçi meydana çıktı. Önce Beşiktaş'daki Padişah Sarayı'nı gördüm. Ve bilmem nasılsa içine girdim. Her tarafını zihnen çok iyi bildiğim ve aklımda tuttuğum Saray'da kimseyle karşılaşmayarak, büyük merdivenden yukarıya çıktım. Yavaş yavaş sofada gezinip, acaba Padişah: buralarda mıdır, diye hayran hayran etrafa bakınırken, meğer Padişah Hazretleri bahçe üstündeki odada imiş. Çıktı ve beni görünce işaret edip, yanma çağırdı. Koşup gittim. Ve çok senelerden berii hasretini çektiğim ayaklarına, ağlayarak kapandım. Yaradılışından gelen iyilik ve güzellikle, gülerek gönlümü aldı ve iltifat buyurdu. Ve mübarek eliyle başımı yerden kaldırıp, söze başladı. Ben de etrafıma bakıp işitecek kimse

olmadığını görünce, vatanıma -

Beşiktaş Sarayı İlümâyûnu'nu gördüm. Vc bilmem nasılsa1 içine girdim. Çünkü, Saray'ın her tarafı zihnimde mahfuz olmağla kimseye rast gelmeyerek büyük ner-dübândan yukarı çıktım.; Yavaş yavaş sofada gezinüp, acaba Zât-ı Şahane buralarda mı, deyû hayran hayran etrafa nigerân iken meğer Zât-ı Cenâb-ı Mülûkâne bahçe üstündeki odada imiş. Çıkdı ve beni görmekle işaret edüp yanma (çağırdı. Koşup gitdim. Ve nice senelerden beru hasretini çekdiğim ayaklarına, ağlayarak kapandım. Meftûr olduğu meşîme-i lûif u inayet iktizâsmca tebessüm ileinevâziş ü iltifat buyurdu. Ve mübarek eliyle başımı yerden kaldırıp, söze başladı. Ben dahi etrafıma ba-kup işitecek kimse olmadığımı gördüğümde, vatanıma ve özellikle yardımları, beni kabul etmeleriyle hayat bulduğum Padişahım'a hizmet için bundan daha iyi vakit ve fırsat olamaz, .dedim. Gözleri yaşla dolu olarak, şöylece sorularını serî bir şekilde sormaya başladı:

-Ziyâ; senin hakkında esirgemeyip, bol bol verdiğim (bunca lütuf ve ikramları unutup, Avrupa'ya kaçmak sana düşer mi, yakışır mı idi?

-Velinimetim Efendim! Bana bol bol bağışladığınız bunca lütuf ve ikramların teşekkür hakkını, hiçbir zaman ödeyemem. Ve Efendim'in hürmetini bırakıp. Avrupa'ya gidecek kadar câhil, kaba, terbiyesi kıt birisi olmadığımı Efendim tarafından bilinmektedir. Lâkin bu harekette, yani Avrupa'ya gidişimde ben kulunuz mecbur idim ve bu bakımdan özür lüyüm. Gerçi, yüce iznizi almadan Avrupa'ya gittim. Ancak, Avrupa'da da -Siz'e karşı- elimden gelen hizmeti görmekte kusur etmedim. Gerçi, yüksek şahsınıza aleyhimde pek çok söz söylediler ve söyleyenler de meydandadır. Bunları çağırıp, yüzleştirerek yargıyorsanız, gerçek durum ortaya çıkar.

-'Ya, "Fecr" ve "Hürriyet." gazetelerini kim çıkardı? "Veraset Mektupları" in kim yazdı?

-Bunları çıkaran. Efendimiz tarafından bilinmektedir. Herbirisinin altında yazarının imzası vardır ve bunlarda kulunuzun kalemimden çıkan şeyler de, kendi imzam ve itirafımla kayıtlıdır. Fakat, hiçbirinde Siz'in ve devletinizin menfaatlerine aykırı birşey yoktur. "Veraset Risalesi" doğrusu kulunuzun kalemimden çıkmıştır. Burada, bazılarının Avrupa gazetelerine yazdıkları, dehşetli yazıları gördüm.

-Ya Millet Meclisi kurmak, Saltanatın bağımsızlığını bozucu değil mi? Senin yazdıklarında bu düşünceler görüldü.

-Şevketli Efendim! Bu mesele hayli uzundur. Fakat, özet olarak şu kadarcık arz ederim ki; Millet Meclisi, yüksek şahsınızın kanuna uygun bağımsızlığını kesinlikle bozmaz. Zîrâ, zihnimdeki Millet. Meclisi'nin sistemi, şeriatın sınırlarından ibaret bir şey olmadığından, Saltanatın bağımsızlığı nasıl şeriatın hükümleri, kanunları ile sınırlanmış ise, sistem ile de o kadar sınırlanmış olur.

....

DEFTER-İ AMALİM" den..

İnsan çocuktan olur. Çocuk da, terbiye ile insan olur, insanlarda, insanlığın belirtisi olan doğruluk ve dostluk kalmadı. Devlet yıkıldı, millet bitti diye her defasında tasalanıyoruz. Lâkin sebep aradığımızda, meselâ hırsızlık ve bilgisizlik gibi birçok ilgili sebepler görüp, durumun düzelmesini onların ortadan kaldırılmasında sanıyoruz. Dâima bu görüşten hareketle çalışıyoruz. Yine, umduğumuz hayırlı tesirleri görmüyoruz. Belki onun zıddını görüp, şaşırıyoruz. Ümitsiz ve hayrette kalıyoruz. Acaba, niçin bir kerre de bu sebeplerin başlangıçlarına ve onlardan, asıl temel olan umumî terbiye yönüne dikkatli bir şekilde bakmıyoruz?

Gerçi olan olmuş ve ortadaki kimselerin düzelmesi değil, fakat kötülüklerin önlenmesi ve zararın azaltılması, ancak nizam ve kanunun ezici kuvve- tine kalmıştır. Fakat yetişecek çocuklarımızı olsun, bizim düştüğümüz korkunç uçurumdan kurtarmanın çâresini neden düşünmüyoruz?

Bizim yerimize onlar gelecek değil mi? Onlar da bizim gibi olurlarsa bu şikâyet edilen durumlar devam etmeyecek mi?

Ya bu hâller devam ederlerse....

Yeryüzünde bulunan medenî milletlerin hepsi, bir ilerleyip yükselme selinin önüne düşerek ister istemez akıp giderken, biz bu selin karşısında gerileyip, dayanabilecek miyiz? Yoksa çiğnenecek miyiz? İşte yapamıyoruz. Hem ele yapamayacağımızı anlıyoruz. Bari, ileride yapmaya kabiliyetli gelecek

nesiller yetiştirmeye çabalamalı, yani çocuklarımıza ve torunlarımıza acımalı değil miyiz?

Anası babası hayırlı, temiz kimselerden olan bir çocuğu; daha küçüklüğünde serserilerin içine bırakın, onlarla düşüp kalksın; büyüdüğünde elbette namuslu, temiz ve haramdan uzak merd bir kimse olamaz.

Bir sokak çocuğunu beşikte iken alıp temiz, asil ve köklü bir ailenin terbiyesine verin, büyüsün; doğruluğa, dürüstlüğe alışmış, iyi şeyleri huy edinmiş olur. Sokak çocuğunu rezil ve kötü ahlâklı eden sokakta yaşıyor olması değil, belki sokak terbiyesinde büyümesidir.

Çocukluk ki, insanlığın hayatının en saf, en temiz zamanıdır. Ne çeşit suretlere ve şekillere karşılık olursa, neyi görürse ayna gibi kendine çeker. Şu kadar fark var ki; aynada görünen şekil, esas görüntünün sona ermesiyle geçip gider. Yani aynadaki şekiller, karşısındakine bağlıdır. Lâkin, beceriklilik aynasında bir defa görünmüş olan örneklerin sureti; taş üzerine işlenmiş nakış, desen gibi yerleşir kalır. Kısacası, küçüklükten itibaren becerikli yetiştirilen bir çocuk, Ömrü boyunca bunu kaybetmez.

Ancak, bu sözden her terbiye gören çocuk mutlaka olgun insan olur, demek çıkmaz; çünkü, yaradılış sisteminde, düzeninde nice birbirine uymayan sebepler vardır ki, insanlığın akli onları tam kavrayıp, anlamaktan henüz âciz ve yetersizdir. Ve akıllılık ve becerikliliğin derecelerinin farklı olması da bundandır. Şimdi eğer terbiye tabîi esasları, durumları koruma yolunda olursa; ekseriyet, ahlâkı muhafaza altında tutma tarafında bulunur. Bunun dışındakiler ise, sağlam kurallar ortaya koyamaz.

Medeniyet ki, insanlığın mutluluğunu gerektirecek şekilde olan toplumun, dikkate değer durumu anlamındadır. Medeniyet, millî ahlâkın, terbiyenin doğurduğu bir çocuktur. Millî ahlâkı, terbiyesi olmayan milletlerde medeniyet olmaz. Ve hangi medenî millet ki, ahlâkı bozulmaya başlar, orada medeniyet barınamaz.

Bütün büyük adamlar, medeniyet ve millî ahlâk ile donanmış olan milletlerden çıkmıştır. Geçmiş yüzyıllarda, çağlarda gelen ve hâlâ eserleri, yaptıkları işler insanlara ibret veren büyük filozoflar ve güzel konuşan, olgun, irfan sahibi kimselerle, büyük pehlivanlar ve dünyayı zapteden kumandanlar hep Yunanlılar'dan, Romalılar'dan, Mısırlılar'dan geldiler. Sonradan İslâm medeniyetinin güneşi, dünya ufkunda ışıklarını yaymaya başlayınca bu yıldızların güzelliği ve parlaklığı kalmadı. Ve İslâm'ın, yedi sekiz yüz yılda yetiştirdiği fazilet sahibi, olgun kimseler; geçmiş çağların iki bin senede vücuda getirebildiği seçkin kimseleri, hem ilim ve hem de sayı bakımından geçtiler. Gariptir ki, şimdiki Yunanistan ve Roma, bilginler ve faziletli, erdemli, olgun kimseler yerine, haydut yetiştiriyorlar!..

Acaba sebep nedir ki, iki üç yüz seneden beri Hicaz ve Mısır toprağı Ebûbekîr'ler, Ömer'ler, Ali'ler, Hâlid'ler, Ebu Hânîfe'ler, Sait'ler, Gazâlî'ler çıkarmıyor? Neden dolaydır ki; Irak, İran ve Türkistan Zamaşeri'ler, İbn Sina'lar, Fahreddin'ler, Muhiddin'ler yetiştirmiyor?

Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında Çandarlı Halil'ler, Evranos'lar, Molla Gürânî'ler, İbn Kemâl'ler, Ebussuud'lar vardı. Şimdi bunların benzerleri niçin görülmüyor?

İlim ve faziletin tohumu bu yerlerden büsbütün eksildi mi?

Büyük zaferlere muvaffak olan bizim babalarımız ve dedelerimiz değil miydi?

Biz onların tohumundan yetişmedik mi?

İŞTE BU OLAYLARIN VE DEĞİŞİKLİKLERİN TARİHLERİ İNCEDEN İNCEYE GÖZ ÖNÜNE GETİRİLDİĞİ ZAMAN, HEPSİNİN SEBEPLERİNİN, TERBİYE VE AHLÂK MESELESİ OLDUĞU, DİKKAT SAHİPLERİNE GİZLİ KALMAZ.

İnsan, genel olarak ne kadar akıl ve tedbir ile gurur duyarsa, o kadar da bilgisiz ve seziş kabiliyetinden uzaktır.

"ZAFER-NÂME ŞERHİ" 'nden

Bir işi yapmayı eğer aklına koyarsa,

Onu ne eder eder, muhakkak yapar.

İmkânsız sayılan şeyler ise, -sayesinde- oluyor.

Öyle bir güce, kuvvete sahip ki; eğer isterse,

Nice olmayacak iş imkân dâhiline girer; olacak hâle gelir..

Âlî Paşa Efendimiz öyle bir güce sahiptir ki, aklında plânladığı şeyi ne yapar yapar, muhakkak gerçekleştirir. Bu sebepten, imkân dışı sanılan nice şeyler hâlâ olup duruyor; yani kendisi istediği anda, olmayacak işler olacak hâlde görünür, ama şekilde öyle görünmekle gerçekte mümkün olur mu?

Burası altında gizli.. Bunu kaleme alan şâirin, bu özelliği de mübalağaya, abartmaya bağlanmamalıdır. Çünkü olmayacak bir iş hiç bir zaman mümkün olmazsa da, alda uzak görünen birçok iş de; o güç, kuvvet sahibi yüce kişinin Özel gayretiyle gerçekleşme durumuna geldi. Meselâ, şu Girit meselesi bu şekildedir. **Seksen yüz bin can ve bir iki milyon kese boş yere harcanarak, iki buçuk senede bu meselenin bitip, kapanacağı kimin aklına gelirdi?**

Gülhane Hattı ve geçen yetmiş iki senesi fermanı ve evvelki senenin Padişah Nutku bütün yurttaşların canını, malını, namusunu, kişilik haklarını, hürriyetini sağlamış iken; niyetleri ile suçlu görülen birçok müslümanın açıkça dahi yargılanmalarına ihtiyaç görülmeksizin ve cinayetlerinin çeşidi kendinden başka kimse tarafından bilinmeksizin kale zindanlarına ve hapisanelere doldurulmaları, bu gücün apaçık belirtilerinden değil mi?

Daha bunlar gibi akim imkân dışı gördüğü nice şeyler varsa da, sayılması imkânsızdır. Fakat bunu kaleme alan şâir; hediye ettiği beyitlerinde bunlardan bazılarını etrafli olarak anlattığından, açıkça ortaya koyduğundan onlarla yetiniriz.

Kaynak:

Ziya Paşa, Önder GÖÇGÜN, Kültür Bakanlığı- 43, 1987, İzmir